

ԿՐԾՆԱԿԱՆ

ՀՈԳԻՈՅ ԱՆՄԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

(Ս. Յարութեան զանգուարանի անդամ)

«Անմահությունը իմ մեջ կը գտնվի»
(Վ. ՀԻՒԿՈ)

Առաքելական դարու քրիստոնեաներուն համար հոգւոյ անմահութիւնը մասնանշող ցայտուն ու ամենամեծ ապացոյցը Յիսուսի Հրաշափառ Յարութիւնն էր: Առաքեալները, ինչպէս նաև առաջին քրիստոնեաները, այդ իրողութեան վկաներն էին: Առաջին Եկեղեցին երբ Յուդայի տեղ Մատթիան կ'ընտելէր, հաւատացեալներուն մէջ տիրող գաղափարը այն էր որ Յուդայի տեղ ընտրութեամբ իրենց հետ վկայ պիտի ըլլար Քրիստոսի յարութեան, իրենց համար Աւետարանի քարոզութեան Ալֆան ու Օմեգան (Ա. և Ք.) Քրիստոսի յարութիւնն էր: Անոնք սրտանց կը հաւատային թէ Յիսուս յարութիւն առնելով՝ գերեզմանէն անդին ապրած էր, և ասկա իրենց համար ներշնչումի մեծ աղբիւր մը եղաւ հանդիմանալ կեանքի նկատմամբ և զիրենք մեծապէս քաջալերեց: Բայց այժմ Յիսուսի յարութիւնէն դատ ունինք նաև շատ մը գրական ապացոյցներ՝ որոնք բաւական են միտքը համոզելու անմահութեան մասին:

1. — Գերեզմանէն անդին վերապրելու գաղափարը տիեզերական է: Քրիստոսն առաջ յոյն միտքը կ'ընդունէր թէ նիւթը թէ՛ն աստուածային է, բայց մարդու հոգին աստուածային է և անմահ: Ըստ յոյն փիլիսոփաներու կարծիքին, մարմինը մէկէն աւելի տարբերէ կը բաղկանար և մահուան պարագային տարբարութեան լիցնէն անմահ իսկ հոգին միատարր ըլլալուն՝ չէր փճանար այլ կը պահէր իր գոյութիւնը գերեզմանէն անդին ևս:

Աշխարհի մեծ բանաստեղծները — Հոմերոս, Վիրգիլիոս, Տանթէ, Միլտոն, Թէնիսըն — իրենց բանաստեղծութիւններուն մէջ երգած են անմահութեան գաղա-

փարը: Մեծ փիլիսոփաներ — Սոկրատ, Պլատոն, Բանթ, Հէկէլ — շեշտած են հոգիին անմահութիւնը: Կրօնի մեծ հիմնադիրներ — Ջրագաշտ, Պուտոս, Մուհամմէտ և այլն — զօրաւոր հաւատք ունենալով յաւիտեական կեանքի մասին, իրենց հիմնած կրօնքներուն մէջ լայն տեղ ընծայած են անոր:

Ամէն երկրի ու դարու մարդիկ դաւանած են անմահութեան գաղափարը: Վիքթոր Հիւկո երբ ըսաւ թէ անմահութիւնը իմ մէջ կը գտնուի, մեծ իրողութիւն մը մասնանշած եղաւ: Յիսուսի ամէն մարդ կը զգայ իր մէջ յաւիտեական ապրելութեան զգացում: Ան դուրսէն հարկադրուած բան մը չէ մարդուն վրայ, այլ բնագոյ մը՝ որ մարդուն հետ ծնած և անոր հետ ապրելու սահմանուած է:

Մեր Տիրոջ վարդապետութիւններուն զբաւաւոր հիմունքն է Յարութեան գաղափարը երբ կ'ըսէ. «Ես եմ յարութիւն եւ կեանք»: Որ հաւատայ յիս, թեպէտեւ մեռածի, կեցեալ:

2. — Մարդուն իմացական, բարոյական և հոգեկան կարողութիւնները և կատարելութեան վսեմ խտելիները անմահ կեանք մը կը պահանջեն, չկարենալով ներփակուիլ ներկայ կեանքի անձուկ շրջանակին մէջ: Բնութեան յեղաշրջումի օրէնքին մէջ ամէն արարած իրեն համար որոշ նպատակակէտ մը ունի, իր գոյութիւնը արդարաւորեալ համար: Բոյս մը նախ կը ծիլ, ապա կոկոնի ու պտուղի կը վերածուի, և երբ պտուղը հասունանայ՝ այլևս իր նպատակին հասած կ'ըլլայ և կը դադրի գոյութեան իրաւունք ունենալէ: Երբ գարնան եղանակին կրկնական խտուրտութեան պատճառաւ տնտեսնք որ ծիլեր առանց ծաղկելու կը թափին, կը ցաւնք անոնց տարածում մահուան վրայ: Նմանապէս, մարդուն իմացական, բարոյական և հոգեկան կարողութիւնները նպատակակէտ մը ունին՝ որուն համար կը ձգտեն իրենց միշտ: Ֆիզիքական կեանքի այս եօթնամեակին կամ մէկ սունկ տարիներու շրջանը սակայն նեղ կու գայ մարդուն շնորհաւոր անհուն ընդունակութիւնները կատարելութեան հասցնելու:

Մարդը կատարելութեան մտաւարկաբար մը օժտուած է. կրօնի մեծ վարդապետը ըսաւ. «Սկսեալ զուրկ կասեալ, որպէս եւ

Հայրին ձեր երկնաւոր կառաւարդ եմ: Այս ճշմարտութիւնը մարդուն բնութեան խորքերէն կը բխի: Եթէ կը զգայ եւ ամէն կրօնք արտայայտած է զայն: Իրաւամբ ըսուած է թէ «Լուսազոյն բաները տելի կը զգացուին քան թէ կ'ապացուցուին»: Մարդ միշտ ուր է շանայ կատարելութեան հասնիլ, բայց որքան կը ձգտի կատարելութեան խտելիլն՝ ա'յնքան հեռու կը գտնէ ինքզինքը անկէ: Մեծագոյն սուրբերն իսկ այս կեանքի ընթացքին կատարելութիւն չեն զգացած իրենց մէջ:

Ճիշդօրէն եւ իմացական կեանքերու միջեւ անհամաձայնութիւն մը եւ մեծ հակասութիւն մը գոյութիւն ունի: Ինչպէս կատարելութեան կը հասնի այս աշխարհի մէջ, իսկ միւսը անկատար կը մնայ: Բնութիւնը միթէ խորելո՞ւ համար օժտած է մարդը այնչափ ահհուէ կարողութիւններով եւ կատարելութեան վսեմ խտելիներով, եթէ իրականութեան մէջ չկայ պատեհութիւն մը զանոնք կատարելութեան հասցնելու:

Բնութիւնը անկեղծ ու արդար է եւ ազատ որեւէ պատճառքէ ու խաբէութենէ: Եւստի օրէնքները անխզիլ են: Ա՛յ դիւրին է հետեւնիլ թէ մարդը գերեզմանէն անդին իր առջեւ յաւիտեանական միջոց մը ունի ապրելու, իր մտաւարկարին հասնելու եւ իր ազնիւ ընդունակութիւնները կատարելութեան հասցնելու համար:

Մարդ որքան շատ բան գիտնայ, դարձեալ զոհացում չի զգար իր մէջը, այլ աւելին գիտնալ կը բազմայ: Որքան կը սիրէ՝ աւելին կը ձգտի սիրիլ, որքան կը գոհէ՝ աւելին գոհել կ'ուզէ: Ի մի խօսք, այս կեանքը չի կրնար կատարելութեան հասցնիլ մարդուն անհուէ կարելիութիւններն ու ընդունակութիւնները՝ որոնք անմահութեան դրոշմը կը կրեն իրենց վրայ:

Կենդանին կը սիրէ իր նորածին ձագերը, բայց երբ անոնք մեծնան՝ ա՛յլ կը դադրի իր սէրը անոնց հանդէպ: Բայց մօր մը իր զաւկին նկատմամբ ունեցած սէրը երբեք չի նսւազիլ երբ այս վերջինը մեծնայ ու իր կարգին զաւակներու տէր իսկ դառնայ: Մօր մը սրտին մէջ սէրը չի մեռնիր: Մի՞թէ կարելի է որ ֆիզիքական մահը ոչնչացնէ մօր մը սրտին մէջ հաստատուած աստուածային այս անմահ սէրը:

3. — Արդարութեան խորունկ ծարաւը մարդու ներսիցին կը ներշնչէ անմահութեան գաղափարը: Սողոմոնեգուն ժամանակին կը գահաւորէր Աստուծոյ դէմ, առարկելով թէ ամբարշտ ու չար մարդիկ յաղոսութիւն կը գտնեն, մինչ արդար ու անկեղծ մարդիկ կը հալածուին ու ոտնակոխ կ'ըլլան:

Այսօր ալ միևնոյն բանը կը պատահի: Պիղատոս իր դերքին մէջ կը մնայ, իսկ Յիսուս խաչը կը հանուի: Հերովդէս կը փառաբանուի, իսկ Յովհաննէս Մկրտիչ կը զլխատուի: Ներոն թագ կը կրէ, իսկ Պօղոս սրոյ զոհ կ'ըլլայ: Էմմանուէլ Քանթ կ'ըսէր թէ առաքինի մարդիկ երջանիկ կ'ըլլան եւ երջանկութիւնը առաքելութեան պտուղն է: Քանի որ այս աշխարհի մէջ չկայ առաքելութեան պտուղը վայելելու միջոց մը, ուստի մահէն անդին անհրաժեշտ է ապրելու համար երկրորդ պատահութեան մը իրականութիւնը, որուն մէջ առաքելին վայելէ իր առաքելութեան արդար պտուղը իսկ մարմարիչը՝ իրեն արժանի պատիւը:

Երբ անիրաւութիւն մը եւ կամ անարդարութիւն մը ի գործ կը դրուի, մարդկային բնութիւնը կը բողբոջէ անոր դէմ: Մարդ միշտ կը փափաքի կատարել արդարութիւն գտնել ամէն տեղ, բայց ան գոյութիւն չունի այս կեանքի մէջ: Հետեւաբար բնական է որ մարդ հանդերձեալի մէջ պատեհութիւն ունենայ գոհացում տալու իր էութեան խորերէն բխող արդարութեան այս զօրաւոր իզձին, եւ հոն իրագործուած տեսնէ արդարութեան բացարձակ դրուելուն: Արդարութիւն չի կրնար զոհացուիլ հիմէ ներկայ կեանքի դրութիւնը վախճան մը ըլլալ բարոյական կատարելութեան, քանզի բացարձակ արդարութիւնը կը պակսի ներկայ դրութեան մէջ:

4. — Մարդուն մէջ ապրելու այնչափ տենչը կը բողբոջէ մահուան դէմ: Մեր մէջ անզուսպ տենչ մը կայ ապրիլու եւ աւելի ապրելու, բայց ֆիզիքական կեանքի այս սահմանափակ շրջանը անկարող է գոհացում տալու այս տենչին: Անգիտ իշխեալէ թէ Ա. թագահին մեռած ատեն ճիւղաճիւղ ինքի մէկ վայրկեան ու ամբողջ հարստութիւնս ձեզի կու տամ ըսաւ: Ինչու՞ն տարեկան զոգրով ու հրանդակիս ծերունիքի մը ականջը

մահուան տխուր գոյժը հրը հասնի, ան կրկին կը ձգտի ապրելու, աւելի ապրելու, և, Եթէ կարելի ըլլայ, երիտասարդանալու ու կեանքի շրջանը դարձնալ հողմեղու։

Մարդ մանաւանդ իր սիրելիներուն հանդէպ խորունկ ցաւ մը կը զգայ, երբ զանոնք յանձնէ գերեզմանի ցուրտ հողերուն։ չի կրնար բաժնուիլ անոնցմէ և իր արտի խորերէն կը փափաքի կրկին միանալ անոնց։ Արդէն մեռեալի մը դագաղին շուրջ քափուած արցունքները ինքնին մեծ բողոք մըն են բնութեան դէմ։ Եթէ գերեզմանէն անդին ուրիշ կեանքի մը գոյութիւնը իրականութիւն չըլլար, ֆիզիքական այս կարճ կեանքը պիտի կարենար զոհացում տալ մեր ապրելու անյազ իղծին։

Սովորաւոր երբ ինքզինքը կը պաշտպանէր զատուրդներու առջև, ըսաւ։ «Ո՞վ միթէ հանդերձեալի մէջ պիտի չմիանայ Օրֆիոսի, Հիւսիոսի և Հոմերոսի։ Եթէ իրապէս մահուան հետեւեք այս է, ես պատրաստ եմ միշտ ուրախութեամբ մեռնելու»։

Մարդկային բնութեան խորերէն բխող անտահաւան կանգէպ այս զգացումը ցոյց կու տայ թէ մահը կատարելութիւն և վախճան չէ կեանքի համար։

5. — Եթէ կեանք գոյութիւն չունի գերեզմանէն անդին, բնութեան մարգուէն համար ըրած բոլոր ջանքերը ի դուր են։ Ինչու չըլլում որ երբեք կը ցուցնէ թէ բնութիւնը միլիոնաւոր տարիներ վատնած է աշխարհը պատրաստելու և յարմար միջավայր մը ստեղծելու, մարդկային կեանքի գոյութիւնը պայտուղելու համար։ Բնութեան մէջ, ամէն ինչ մեր երջանկութեան ու հանգրժանութեան համար է որ գոյութիւն ունի։ Նւթական տիեզերքը, բուսական կեանքը, կենդանական աշխարհը և բնութեան բոլոր պատրաստութիւնները մարդուն երջանկութեան և օգտին համար եղած են և կան։

Մարդ էակը Աստուծոյ արարչագործութեան զուլճ գործոցն է ու փառապաշար։ Մարդը, որուն միտքը գիտէ բնութեան անհունութիւնը, բնականաբար անկէ փոքր չի կրնար ըլլալ։ Պէտք է մեծ ըլլայ ճանչցողը քան թէ ճանչցուող առարկան։ Էմբրսըն հիանալի կերպով կը ներդրէ մարդուն մեծութիւնը իր հետեւալ բառերով։ «Ով ճոխ ու բազմազան մարդ, զուն ու բոլ լսողու-

քեան եւ սեռողութեան պալատին մէջ կը կրես ցերեկն ու գիշերը եւ անշափելի ծիր կաթինը, բոլ ուլեղիդ մէջ Աստուծոյ քաղաքին յասակալիծը եւ բոլ սրտիդ մէջ բարիքն ու յարիւն, արդարութեամբ ու անարդարութեան ախարհները կան»։

Գիտենք որ բնութեան մէջ նպատակ մը կայ և տիեզերքի մէջ ամէն ինչ արարածն է գոյն նպատակակէտի մը իրագործման կը ձգտի։ Ուստի արդար և իրաւացի չի կրնար ըլլալ որ կեանքը ոչնչանայ գերեզմանի մէջ։

Այս առիթով շատ ի դէպ է յիշել Վարժապետեան Ներսէս Պատրիարքի հետեւեալ խորհրդածութիւնները առ այդ. «Արդեօք ոչնչութեան համար են այն անդուշ, անդադար ջանքերն զէպի կասառելութիւն, զէպի յառաջդիմութիւն, զէպի լուսաղոյն կեանք։ Ինչո՞ւ ... Ի՞նչ կ'արժէ քան, երեսուն, քառասուն եւ կամ հարիւր տարիներու համար այսպիսի յոգնիլ։ Եթէ ոչնչութեան համար է, ուրեմն բռնաւոր է մարդը»։ Եւ բռնաւորապէս, զի մարդուն ձեռնովը սնկումը ծառերն, շինուած փայտեկները քանի պատկերներ անելի կ'ապրին քան ճոյնիսկ զանոնք սնկող, յերիւրդ, յօրինող իմացական եակը։ Ուրեմն ներքը կամ ծառը կամ մարդ բարեբաւսիկ է քան անոնք սր խղով մարդը»։

Քրիստոսի հրաշափառ յարութիւնը կը պատասխանէ մեր այս և նմանօրինակ հարցումներուն, և մեզի մեծ յոյս կը ներշնչէ ու բաւական լոյս կը սփռէ հանդերձեալ կեանքի մասին։ Այն ոչ միայն գերեզմանէն անդին կեանքի գոյութիւնը կը շնչաւ, այլ և այդ կեանքի բնութիւնն իսկ մասամբ կը պարզէ մեր առջև։ Քրիստոսի յարութեան աւետիսը կը սրտապնդէ ամէն անոնք՝ որոնք այս կեանքի անարդար ու դժոյակ պարագաներուն ներքեւ նախատինք ու դառնութիւններ միայն ունին իրենց բաժին, առանց սակայն քաղել կարենալու իրենց արդարութեան պտուղը։

Ի՞նչ ազնուացուցիչ և ի՞նչ ներգործող յոյս մըն է այս, որ կու գայ գոտեպնդել ամէն անոնք՝ որոնք այս աշխարհի ներկայ վատասեալած ու ապականած միջոցութիւն մէջ արդարութեան դատին և ճշմարտին, Գեղեցիկին ու Բարիին յաղթանակին համար կը նուիրուին։ Անոնք վարձատրութիւնը մեծ պիտի ըլլայ։

ԳՐ. Ա. ՍԱՐԱՅԵԱՆ

Յեղճո, Գալիժ.